

23.2.2017

Kokemustiedonkeruun pilotointi syksy 2016 raportti

Maarit Pulkkinen

POHJOISEN YHTEISÖJEN TUKI -MAJAKKA RY

SISÄLLYSLUETTELO

TIIVISTELMÄ	2
1 Tausta	3
2 Kokemustiedonkeruuseen osallistuneet järjestöt	4
2.1. Pilottiin osallistuneiden henkilöiden ja ryhmien kuvaus.....	4
2.2 Pilotissa käytettyjen menetelmien kuvaus	5
2.2.1 Teemahaastattelu	5
2.2.2 Yksilö-, pari- ja ryhmähaastattelu.....	5
2.2.3 Havainnointi	6
2.2.4 Kyselylomake	6
3 Kansalaistoiminnan merkitys toimijoille	7
3.1 Koettu hyvinvointi	7
3.1.1 Aktiiviset järjestötoimijat	8
3.1.2 Lapset ja nuoret	9
3.2 Koettu osallisuus	9
4 Opiskelijat osana prosessia	10
4.1 Kokemustiedonkeruun aikataulutus	10
4.2 Prosessikuvaukset.....	11
4.3 Palaute kokeiluun osallistuneilta yhdistyksiltä.....	12
4.4 Opiskelijat tärkeä voimavara	12
5 Yhteenveto	13

TIIVISTELMÄ

Pohjoisen yhteisöjen tuki –Majakka ry:n ESR-hankkeessa Hyvinvointia yhteistyöllä Meri-Lapissa on yhtenä tavoitteena laatia järjestöjen tiedonkeruusuunnitelma. Hankkeessa on nimetty Nuorten elinkaariverkosto, joka toimii järjestöjen asiantuntijatyöryhmänä lasten ja nuorten asioissa. Elinkaariverkoston jäsenet toimivat ja työskentelevät järjestöissä, jolla on tarjontaa myös lapsille ja nuorille. Elinkaariverkosto on avoin asiantuntijatyöryhmä, jonka toimintaan voivat tulla mukaan kaikki asiasta kiinnostuneet. Elinkaariverkosto on perustettu syksyllä 2015.

Syksyllä 2016 hankkeessa toteutettiin kokemustiedonkeruun pilotti, joka palvelee hankkeen yhtä päätavoitetta, joka on järjestöjen tiedontuotannon suunnitelman laatiminen. Pilotti toteutettiin yhteistyössä Lapin ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden kanssa. Järjestöt, joihin opiskelijat jalkautuivat keräämään kokemustietoa olivat pääasiassa Nuorten elinkaariverkoston jäseniä. Kokemustiedonkeruun teemoina olivat hyvinvointi ja osallisuus.

Alueella ei ole aikaisemmin suoritettu kokemustiedonkeruuta, joten samalla pyrittiin selvittämään miten eri tiedonkeruumenetelmät toimivat kansalaisjärjestökentässä ja eri ikäryhmien kanssa. Tiedonkeruupaikat olivat pääsääntöisesti yhdistysten omissa toiminnoissaan käyttämiä tiloja.

Pilotin avulla tavoitettiin toimijoita 34 eri yhdistyksestä. Yhteismäärä pilottiin osallistuneista oli 226 henkilöä, joista 142 oli aikuisia ja 84 lapsia. Vapaaehtoistyöntekijöitä heistä oli 109 ja järjestön harrastuksissa mukana olevia 117. Osallistujat olivat kattava otos eri järjestötoimijoista.

Pilotin kiistattomana tuloksena oli, että kansalais- ja järjestötoiminta lisää mukana olevien hyvinvointia ja kuntalaisten osallisuutta. Vapaaehtoistoiminta on lähes kaikkien yhdistysten toiminnan keskeisiä osa-alueita, joka sitouttaa ihmiset mukaan toimintaan ja samalla tuo sisältöä ja sosiaalisia verkostoja arkeen sekä hyvinvointia ja osallisuuden mahdollisuuden.

Yhdistykset järjestävät erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille monipuolista toimintaa esimerkiksi matkoja, retkiä, kulttuuriharrastuksia, tapahtumia sekä liikuntaryhmiä ja -kerhoja. Nämä toimintamuodot ovat luonteeltaan hyvinvointia ja terveyttä edistäviä sekä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä ehkäiseviä. Lähes kaikkea yhdistystoimintaa voidaan pitää ehkäisevänä työnä, joka parantaa tai pitää yllä ihmisten toimintakykyä ja terveyttä sekä lisää heidän osallisuutta. Lyhyesti sanottuna «yhdistystoiminta antaa enemmän kuin ottaa», kuten eräs aktiivinen järjestötoimija kuvasi.

1 TAUSTA

Hyvinvointia yhteistyöllä Meri-Lapissa hankkeen yhtenä tavoitteena on laatia järjestöjen tiedonkeruusuunnitelma, jota voidaan hyödyntää sekä alueellisesti, että paikallisesti. Järjestöt keräävät valtavan määrän numeraalista tietoa läpi vuoden erilaisista toiminnoistaan sekä keräävät asiakaspalautetta omista tarjoamistaan mahdollisuuksista ja palveluista. Kuitenkin tämä tieto on alueellisesti ja valtakunnallisesti hyvin hajallaan. Tiedot on kerätty eri menetelmillä ja eri mittareita käyttäen. Kun järjestötietoa kerätään yhteismitallisesti ja suunnitelmallisesti niin alueella, kuin paikallisellakin tasolla, voidaan se valjastaa parhaiten osaksi kuntien hyvinvointitietoa.

Meri-Lapin alueella on noin 1 000 aktiivista yhdistystä, joilla osalla on vahva valtakunnallinen liitto tukenaan. Näiden yhdistysten tiedonkeruu on joiltain osin määrällisesti samanlainen. Monet pienemmät ja paikallisesti toimivat yhdistykset tarvitsevat vertaistoimintaa, neuvoa ja konsultaatiota. Hankkeessa on tuettu eri yhdistyksiä ja herätetty kiinnostus määrällisten ja laadullisten tietojen keräämiseen. Tätä asiaa vietiin erityisesti eteenpäin keväällä 2016 toteutetuilla kuntavierailuilla. Kokemustiedonkeruun pilotti syntyi kuntakerroksen päätteeksi ja se päätettiin toteuttaa syksyllä, kun opiskelijat saapuvat takaisin opintojen ääreen.

Syksyllä 2016 sosionomien opiskelijaryhmä opettajineen tarttui tiedusteluun ja he antoivat oman resurssinsa käyttöön. Muutoin tällainen jalkautuminen yhdistyksiin ei olisi onnistunut. Pilotti oli kokonaisuudessaan onnistunut. Pilotin aikana sekä sen jälkeen havaittiin monia kehittämiskohtia jatkotyöstämistä varten. Mukana olleet yhdistykset olivat pääosin tyytyväisiä tuloksiin ja niiden hyödynnettävyyteen oman toiminnan arvioinnissa ja kehittämisessä. Osa näitä yhdistyksistä ilmoitti jatkossakin olevan mukana tämän ensimmäisen kokemuksen pohjalta.

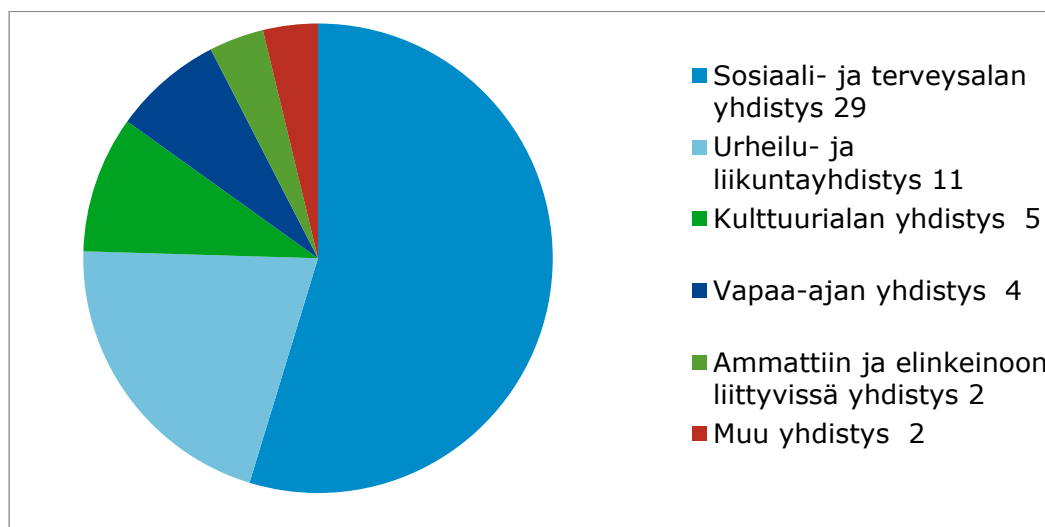
Miten saatua kokemustietoa ja yhdistystoiminnan selkää positiivista ja hyvinvointia lisäävää merkitystä yksilölle, ryhmälle ja yhteisöille voidaan ja osataan hyödyntää esim. kuntien hyvinvointikertomuksissa, on haaste. Toivottavasti kuitenkin sitä voidaan ja halutaan hyödyntää sekä löytyy tahtotilaa kehittää järjestöjen kokemustiedon keruuta jatkossakin.

2 KOKEMUSTIEDONKERUUSEEN OSALLISTUNEET JÄRJESTÖT

Pohjoisen yhteisöjen tuki -Majakka toimii Meri-Lapin järjestökentän kokoajana ja paikallisyhdistysten toiminnan tukijana sekä strategisena yhteistyökumppanina. Majakan avulla järjestökentän hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämistyö tuodaan näkyville ja sitä koordinoidaan yhteisen tavoitteen suuntaisesti. On tärkeää löytää yhteinen sävel ja selkeät kumppanuudet kolmannen sektorin ja julkisen sektorin välille, jotta energia ja synergiaedut eivät valu hukkaan. Majakka on vuosia rakentanut verkostoja, joissa eri sektorien toimijat kohtaavat ja avoin vuoropuhelu mahdollistuu.

Nuorten elinkaariverkosto on koottu Hyvinvointia yhteistyöllä Meri-Lapissa hankkeen tueksi ja asiantuntijaelimeksi. Elinkaariverkoston jäsenet ovat järjestöjen edustajia, jotka työskentelevät lasten ja nuorten parissa. Elinkaariverkostoon kuuluvat seudullisesti toimivat Meri-Lapin Mielenterveysseura, Meri-Lapin Emot, Meri-Lapin CP-yhdistys, Ylitorniolta MLL ja 4H, Tornioista 4H, Suunta 2000 Keminmaasta sekä Kemistä Luotolan Nuoret, Kemin Palloseura, Kemin Lämärit, Toivo-Luotolan Settlementti, Kemin seudun Invalidit ja Pohjantähti Opiston kannatusyhdistys.

Pilottiin osallistui netissä olevan kyselylomakkeen kautta 56 järjestötoimijaa. He edustivat 31 eri järjestöä. Vastajat olivat ympäri Pohjois-Suomea, mutta pääsääntöisesti Meri-Lapin alueelta. Alapuolella näkyy nettikyselyyn osallistuneiden organisaatioiden jakauma.

Kuvio 1. Kyselylomakkeella vastanneiden järjestötoimijoiden taustaorganisaatiot

2.1. Pilottiin osallistuneiden henkilöiden ja ryhmien kuvaus

Pilottiin osallistui yhteensä 226 ihmistä, joista 142 oli aikuisia ja 84 alle 18-vuotiaita. Osallistujista 109 ilmoitti olevansa järjestötoimija ja 117 järjestön tuottaman toiminnan tai palvelun käyttäjä eli harrastaja. Pilottiin osallistuneilta järjestöjen toiminnassa eri tavoin mukana olevilta haluttiin tietää, onko järjestötoiminnalla hänen itsensä kokemana vaikutusta hyvinvointiin tai osallisuuden tunteeseen.

Pilottiin tavoitettiin henkilöitä kohtaamalla heitä harjoituksissa, järjestömessuilla, kerho- tai vertaispalaverissa, Majakassa käydessään tai sähköisen kyselylomakkeen avulla. Kaikki osallistuvat vapaaehtoisesti ja he itse määrittivät oman vastauksensa syvyyden. Opiskelijat olivat yhteydessä vastuuhenkilöihin ja sopivat lopullisesta kohtaamisajasta ja tavasta.

Pilottiin osallistui hyvin heterogeeninen otos järjestöjen toiminnassa tavalla tai toisella mukana olevia. Ikäjakama oli 6 – 75 -vuotta. Mukaan mahtui lapsia erilaisista toiminnallisista kerhoista, nuoria liikunnallisen harrastuksen parissa, nuoria, jotka toimivat kerhonojajina, aikuisia valmentajia, aikuisia liikunnallisen harrastuksen parista, yhdistyksen hallituksen jäseniä ja muita vastuunkantajia, järjestöjen aktiivisia vapaaehtoistyöntekijöitä, auttamistyössä olevia aikuisia sekä kaksi työntekijää.

2.2 Pilotissa käytettyjen menetelmien kuvaus

Kokemustiedonkeruussa käytettiin useita eri menetelmiä, joiden kautta haettiin kokemusta menetelmien soveltuvuudesta eri tilanteisiin, kun tavoitteena oli saada tietoa osallistujan kokemuksesta tai tuntemuksesta. Pilotissa kokeiltiin seuraavia menetelmiä

- teemahaastattelua,
- yksilö-, pari- ja ryhmähaastatteluja,
- havainnointi ja
- kyselylomakkeita.

2.2.1 Teemahaastattelu

Sisällöllisesti eniten tietoa saatiin teemahaastattelulla, jossa läsnä olivat vapaaehtoinen ja haastattelijat. Keskustelu nauhoitettiin ja sen jälkeen se litteroitiin. Haastattelu menee eri syvyydelle ja henkilökohtaiselle tasolle, jolloin haastateltavan ja tässä tapauksessa vapaaehtoistoimijan kokemus tulee hyvin esille. Kokemus on aina hyvin henkilökohtainen, joten luottamuksellisen tilanteen saavuttamiseksi tällainen viipyminen aiheessa palvelee aineistonkeruuta hyvin. Teemahaastatteluun varataan yleensä riittävästi aikaa ja se palvelee luottamuksellisen tunteen syntymistä ja tietoa siitä, että molemmat osapuolet ovat kiinnostuneet aiheesta ja sinusta.

Teemahaastattelulla saadussa tuloksessa merkittävä oli, että keskustelu oli ollut syvällistä ja tunteisiin menevää. Haastattelun tuloksena voidaan todeta, että missään muussa menetelmässä ei päästy samalle tasolle yksilön kokemustiedon keräämisessä ja sen kokemuksen kuvaamisessa.

2.2.2 Yksilö-, pari- ja ryhmähaastattelu

Pilotoinnissa kerättiin kokemustietoa kokeilemalla eri haastattelutapoja. Teemahaastattelua hyödynnettiin kahdella vapaaehtoisella, yksilöhaastattelu oli käytössä yhden yhdistyksen kanssa, parihaastattelua kokeiltiin kahdessa yhdistyksessä ja ryhmähaastatteluja suoritettiin viiden ryhmän kanssa. Pilotin aikana käytiin monta keskustelua erilaisten ja eri-ikäisten yhdistystoimijoiden kanssa. Haastattelussa kaikille luettiin kysymykset ääneen ja heidän vastaukset kirjattiin käsin paperille ja lisäksi osa haastatteluista myös nauhoitettiin.

Haastattelu toimi menetelmänä hyvin, sillä siinä vastaaja saadaan ymmärtämään kysymys oikein ja samalla kysymystä voidaan tarvittaessa tarkentaa. Erityisesti tämä nousi esille lapsiryhmien kesken, joita oli mukana useampia. Haastattelut mahdollistivat myös hyvin avoimen ja spoontaanin keskustelun, joka tuki tiedonkeruukoikeilun tavoitetta. Haastatteluissa oli pääsääntöisesti rento ja iloinen ilmapiiri ja vastaajat olivat hyvinkin avoimia vastauksissaan.

2.2.3 Havainnointi

Syksyn kokeilussa käytettiin kahdessa eri tilanteessa menetelmänä havainnointia. Toinen suoritettiin isolle ryhmälle kielen opiskelun yhteydessä ja toinen urheiluseuran harjoituksissa. Havainnointi osoittautui hyväksi kokemustiedonkeruumenetelmäksi, jos havainnoitava asia tai ilmiö on selvillä. Nyt havainnointia tehtiin osallisuudesta ja toiminnan merkityksestä yksilön hyvinvoinnille. Nämä asiat tulivat esille varsin mukavalla tavalla, sillä osallistujat reagoivat tilanteissa spontaanisti, mikä kuvasti heidän toimintatapaansa yleisemminkin.

Molemmat ryhmät näyttivät viihtyvän heille suunnatussa toiminnassa ja osallistuvan aktiivisesti. Ryhmäläisten iloisuus ja riemu oli havaittavissa yhdessä toimimisen johdosta. Ryhmäläiset ottivat toiset huomioon ja auttoivat toisiaan. Havainnoinnin näkökulmasta näytti siltä, että ryhmätoiminta tuki heidän hyvinvointiaan merkittävästi, sillä ryhmäläisten hyväntuulisuus ja iloisuus oli selkeästi havaittavissa. Myös osallisuus tuntui havainnoijien mukaan olevan läsnä, kun keskustelu oli ollut varsin runsasta ja ryhmäläiset olivat osallistuneet aktiivisesti toimintaan.

2.2.4 Kyselylomake

Suurin osa kokemustiedosta kerättiin kyselylomakkeella. Kyselylomake oli kaikilla ryhmillä erilainen, koska ryhmät olivat niin heterogeenisiä. Kyselylomakkeeseen vastaajat olivat lapsia, aikuisia, harrastajia, vapaaehtoistyöntekijöitä ja työntekijöitä. Opiskelijat suunnittelivat lomakkeet omassa ryhmässään oman kohderyhmänsä huomioiden. Kuitenkin kaikkia yhdistävä teema oli osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemus järjestötoiminnassa. Samaa kyselylomaketta käytettiin hankehenkilöstön toimesta, kun kohderyhmänä olivat puhtaasti aktiiviset järjestötoimijat. Tähän kyselylomakkeeseen vastasi yhteensä 56 aikuista järjestötoimijaa, joilla oli kohtuullisen pitkä suhde järjestöön ja he olivat vastuullisessa tehtävä.

Kysely oli suunniteltu keräämään tietoa aktiivisen järjestötoimijan syistä ja merkityksestä olla mukana. Lisäksi kyselyn avulla haluttiin selvittää millaisia tunteita toiminnassa mukana oleminen herättää, mikä on palkitsevinta ja kauanko vastaaja on ollut yhdistyksen toiminnassa ja mikä on se syy, joka pitää edelleen toiminnassa mukana. Kyselyllä kartoitettiin millainen rooli vastaajilla oli yhdistyksessä ja miten hän tunsu tulleen kuulluksi yhdistyksessä. Kyselyllä haluttiin myös selvittää ne hyvinvointiin liittyvät asiat, jotka pitävät toiminnassa mukana ja miten toimija itse kuvasi toiminnan merkityksellisyyden itselle.

Kyselylomake oli käytössä myös auttamistyötä tekevällä aikuisten ryhmällä sekä lapsilla, jotka ohjasivat kerhoja ja harrastivat itse joukkuelajia. Usein lapset tarvitsivat aikuisen tulkitsemaan ja sanoittamaan kysymyksen uudelleen. Osa lapsista jätti osan kysymyksistä

vastaamatta, oliko syy kysymyksen vaikeus tai keskittymisen vaikeus. Lapsilla oli selkeästi vaikeaa vastata lomakemuotoiseen kyselyyn. Kyselylomake toimii hyvin aikuisten kanssa, sillä heillä on näkökulmaa ja ymmärrystä kysymyksen tarkoituksesta. Tulosten laskemisessa ja analyysissä helpoin tapa on käyttää kyselylomaketta, mikä ei kuitenkaan anna kaikkein syvällisintä tietoa kerättävästä teemasta.

3 KANSALAISTOIMINNAN MERKITYS TOIMIJOILLE

Kun päätimme toteuttaa kokemustiedonkeruun, niin tavoitteena oli saada aidosti esille yksilön kokemus ja tuntemus järjestötoiminnasta. Halusimme tietää, miten yksilö on toiminnan kokenut, mitä hän on siitä saanut ja mitä se kokonaisuudessaan mukana olevalle merkitsee. Lähestyimme tiedonkeruuta kahdella teemalla, jotka olivat koettu hyvinvointi ja osallisuus. Nämä teemat olivat jokaisessa kohtaamisessa esillä ja niihin jokainen ryhmä tai yksilö vastasi. Kysymysten asettelu ja tiedonkeruumenetelmät poikkesivat toisistaan suunnitellusti, sillä halusimme kokeilla lyhyessä ajassa useita eri tapoja ja menetelmiä.

Vapaaehtoistoiminta on lähes kaikkien yhdistysten toiminnan keskeisiä osa-alueita, joka sitouttaa ihmiset mukaan toimintaan ja samalla tuo sisältöä, aktiivisuutta ja sosiaalisia verkostoja arkeen sekä lisäarvona yksilön hyvinvointia ja osallisuuden mahdollisuuden. Yhdistykset järjestävät erilaisissa elämäntilanteissa oleville ihmisille monipuolista toimintaa esimerkiksi matkoja, retkiä, kulttuuriharrastuksia, tapahtumia sekä liikuntaryhmiä ja -kerhoja. Nämä toimintamuodot ovat luonteeltaan hyvinvointia ja terveyttä edistäviä sekä yksinäisyyttä ja syrjäytymistä ehkäisevää. Lähes kaikkea yhdistystoimintaa voidaan pitää ehkäisevänä työnä, joka parantaa tai pitää yllä ihmisten toimintakykyä ja terveyttä.

3.1 Koettu hyvinvointi

Hyvinvoinnin osatekijät jaetaan kolmeen ulottuvuuteen: terveyteen, materiaaliseen hyvinvointiin ja koettuun hyvinvointiin tai elämänlaatuun. Hyvinvointi-käsite viittaa suomen kielessä sekä yksilölliseen hyvinvointiin että yhteisötason hyvinvointiin. Yhteisötason hyvinvoinnin ulottuvuuksia ovat mm. elinolot, kuten asumisolot ja ympäristö, työhön ja koulutukseen liittyvät seikat, kuten työllisyys ja työolot, sekä toimeentulo. Yksilöllisen hyvinvoinnin osatekijöiksi taas luetaan sosiaaliset suhteet, itsensä toteuttaminen, onnellisuus ja sosiaalinen pääoma. Yhä useammin koettua hyvinvointia mitataan elämänlaadulla, jota muovaavat terveys ja materiaalinen hyvinvointi, samoin kuin yksilön odotukset hyvästä elämästä, ihmissuhteet, omanarvontunto ja mielekäs tekeminen (<https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/hyvinvointi>).

Pilottiin osallistuneiden hyvinvointia tiedusteltiin kysymyksillä: ”Miten järjestötoiminta vaikuttaa hyvinvointiisi?”, ”Millainen merkitys vapaaehtoistyöllä on sinulle”, ”Miten harrastus vaikuttaa hyvinvointiisi?” tai ”Kuvaile mitä vaikutuksia yhdistystoiminnalla on hyvinvointiisi.”

Hyvinvointi-kysymys esitettiin järjestössä harrastaville ja järjestötoimijoille. Vastauksissaan kaikki toivat esille, että järjestössä toimiminen, olipa se sitten oman harrastus, vapaaehtoistyö tai palkkatyö, on hyvinvointia lisäävää. Kaikki vastaajat kertoivat

pääsääntöisesti yhdistystoiminnan vaikuttavan positiivisesti heidän hyvinvointiin. Vain kahdessa vastauksessa viitattiin myös yhdistystoiminnan tuomaan vastuuseen ja siitä johtuvaan ajoittaiseen väsymiseen ja kiireeseen. Nämä vastaukset olivat aktiivisen yhdistystoimijoiden vastauksia, jotka olivat merkittäviä vastuunkantajia yhdistyksessä.

3.1.1 Aktiiviset järjestötoimijat

Aktiiviset järjestötoimijat (56) kuvasivat hyvin monisanaisesti ja sanoittivat itse vastauksensa avoimeen kysymykseen, jossa kysyttiin järjestötoiminnan vaikutuksia omaan arkeen ja hyvinvointiin. Hyvinvoinnin vaikutuksia kuvaavat lauseet voidaan jakaa psyykkiseen, fyysiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin. Psyykkistä hyvinvointia kuvaavat asiat olivat vastaajien mukaan: ”erityisesti henkinen hyvinvointi, saan positiivista palautetta, kiitosta, tuo iloa, mielekästä tekemistä, tulee niin hyvä mieli, ihmisten kohtaaminen, parantava, auttaa jaksamaan, oman työn merkitys näkyy, tarpeellisuuden tunne, henkisesti rikastuttaa, henkinen kasvu, voimaannuttaa, mielenkiintoista, mielialan kohotus, vertaistuki helpottaa oloa, mielenterveys säilyy, mieli on pirteämpi, ei tule hulluksi, kun on vertaisia, olla tarpeellinen, kuulua johonkin”. Nämä kuvaukset esiintyivät vastauksissa useaan eri otteeseen.

Sosiaalista hyvinvointia kuvaavia asioita olivat: ”omaan sosiaalisuuteen on selviä vaikutuksia, vähentää yksinäisyyttä, saa seuraa, pääsee keskustelemaan toisten kanssa, sosiaaliset kontaktit auttavat jaksamaan, syntyy uusia kontakteja, oma sosiaalinen piiri, pääsee pois pirtistä, ehkäisee itseä syrjäytymistä”. Myös nämä asiat esiintyivät toistuvasti eri vastauksissa. Vastauksissa oli aistittavissa se suuri merkitys, jonka järjestötoiminta heille tuo ja millaisen olotilan se heille synnyttää.

Fyysisen hyvinvoinnin kokemuksia järjestötoimijat kuvasivat näin: ”liikkumisen riemu, pysyy hyvässä kunnossa, terveellisemmät elintavat, saa virtaa, virkistyy, aivot pysyvät virkeinä”. Järjestötoiminta tuottaa kaikkea tätä, vaikka ei ole kyseessä erityisesti liikuntajärjestö. Lisäksi aktiiviset järjestöihmiset kuvaavat toimintaa mm. näin: ”Pirstystä eläkeläisen elämään, erittäin tärkeä, sisältää arkeen, saan sisältöä ja merkitystä, rutiinia arkeen, vaihtelua arkeen, säännöllisyyttä elämään, mielenkiintoista tekemistä, niin tärkeä, että tuntuu ettei ole juuri muita toiveita, elämän tapa, aikatauluttaa arkea, saa omaa aikaa”. Monelle yhdistystoimijalle toiminta kolmannella sektorilla on elämän tapa ja se näkyy heidän arjessa työnjatkeena, omana harrastuksena ja elämän tehtävänä. Se on sitoutumista toimintaan arkena ja pyhänä, päivällä ja illalla. Se on kiinteä osa minuutta ja omaa tekemistä. Se on syntynyt vuosien saatossa ja kehittynyt voimavaraksi itselle, yhdistykselle ja ryhmälle. Näistä 56 vastaajasta 27 ilmoitti toimivansa myös muissa yhdistyksissä.

Kuvio 2. Järjestötoimijoiden vastaajien ikärakenne

3.1.2 Lapset ja nuoret

Pilottiin osallistui eri-ikäisiä lapsia ja nuoria, jotka osa oli mukana harrastajina ja osa vapaaehtoisina. Kerhotoiminnassa mukana olevat lapset kertoivat yhdistystoiminnan tuoneen heille uusia kavereita ja yhdessä tekemistä, josta he pitävät. He kertoivat, että kerhotoiminta on tärkeä ajanviete heille ja siinä saa uutta oppia erilaista asioista. Lapset vastasivat, että heille tulee hyvä mieli kerhossa käymisestä ja he olivat yksimielisiä siitä, että kerhoissa käynti on vaikuttanut heidän hyvinvointiin positiivisesti.

Nuoret harrastajat joukkuelajeissa olivat tyytyväisiä omaan lajiinsa ja heille harjoittelu oli rakkaan lajin parissa itsestään selvyys. He ovat saaneet lisää kavereita ja he kuvaavat joukkuehengen olevan hyvä. Ketään ei kiusata ja huumoria viljellään harjoituksissa. He kuvaavat saaneensa mukavaa tekemistä, vastapainoa koululle, hyviä kavereita, terveelliset elämäntavat sekä heidän oma fyysinen kunto on noussut. Erityisesti näissä ryhmissä kaverien läsnäolo koettiin erittäin merkittäväksi asiaksi.

Myös nuoret kerhonohjaajavapaaehtoiset kuvasivat vapaaehtoistyön merkittävyyttä suureksi. He olivat tyytyväisiä, kun saivat pitää nuoremmilleen kerhoja ja olla hyödyksi. He ymmärsivät heidän työn merkityksen nuorempien harrastukselle. He olivat myös tyytyväisiä, kun saavat itsekkin liikkua kerhon myötä ja oppivat uusia asioita. He kokivat oman vapaaehtoisuutensa lisänneen heidän hyvinvointia.

3.2 Koettu osallisuus

Lähes poikkeuksetta kaikki pilottiin osallistuneet järjestötoimijat ikään katsomatta kokivat tulleen kuulluksi ja huomioduksi oman yhdistyksensä toiminnassa. Suurin osa myös harrastajista vastasi, että on tullut kuulluksi ja mielipiteet on huomioitu. Vain muutamassa vastauksessa ei tiedetty, miten voisi vaikuttaa yhdistyksen toimintaa ja yhdessä joukkueessa muutama oli sitä mieltä, että ihan kaikkia ei kuunnella samalla tavalla.

Ryhmässä, jossa havainnointia tehtiin, syntyi myös vahva tunne osallisuuden tärkeydestä. Mukana olijat antoivat kuva, että he ovat oikeutettuja keskinäiseen keskusteluun ja toisten auttamiseen. Lisäksi he luottavaisina kyselivät toisiltaan asioita.

Järjestötoiminta antaa erinomaisen osallisuuden areenan harjoitella yhteiskunnallista vaikuttamista ja osallisuutta. Kolmannen sektorin toiminnassa aikuiset ottavat hyvin huomioon lasten ja nuorten mielipiteet ja he ymmärtävät, että yhdessä tekemisen kautta tavoitteet saavutetaan.

Aktiivisten järjestötoimijoiden keskuudessa 100% vastaajista kertoi voivansa vaikuttaa oman yhdistyksensä toimintaan. Yhdistyksen toimintaan vaikuttaminen ja osallisena oleminen onkin eräs merkittävimmistä asioista, joilla ihmiset saadaan kiinnitettyä yhdistysten toimintaan. Oman panoksen ja työn näkyväksi tekeminen on antoisaa ja tarvittaessa sillä saadaan muutosta aikaan. Oman kädenjäljen jättäminen toimintaan on mielekästä ja se luo uskoa yhteisöllisyyden toteutumiseen.

4 OPISKELIJAT OSANA PROSESSIA

Hyvinvointia yhteistyöllä Meri-Lapissa hankkeella on useita merkittäviä yhteistyökumppaneista ja yksi niistä on Lapin ammattikorkeakoulu, jonka avulla kehittämistyötä ja uusia kokeiluja voidaan toteuttaa. Kokemustiedonkeruun pilotin toteutuessa oli selvää, ettei sitä ole mahdollista toteuttaa ilman oppilaitosyhteistyötä.

4.1 Kokemustiedonkeruun aikataulutus

Syksyllä olimme yhteydessä oppilaitokseen ja sieltä ilmoitettiin kahden eri opetusryhmän opettajat, joiden aikatauluun ja sisältöön kokemustiedonkeruu sopisi. Toinen ryhmä oli opetuksessa ennen syyslomaa ja toinen sen jälkeen. Sovimme tuolloin, että lähestymme ryhmien kanssa tiedonkeruuta hieman eri näkökulmasta, jotta se tuottaisi hankkeelle enemmän kokemusta tiedon keräämisestä.

Hanketyöntekijät tapasivat opiskelijaryhmän, jossa oli lähes 40 opiskelijaa, yhden oppitunnin ajan ja kertoivat opiskelijoille hankkeesta ja toteutettavasta pilotista. Koska kyseessä oli pilotti, hanketyöntekijöillä ei ollut vielä valmista sapluunaa miten olisi paras toimia. Tiedossa oli yhdistykset, heidän kohderyhmä sekä yhdyshenkilöt. Keskustelimme opiskelijoiden kanssa pilotin teemoista, jotka olivat hyvinvointi ja osallisuus. Ryhmän opettaja oli antanut tiedon, että ryhmät itse työstävät menetelmät ja laativat kysymyspatteristot ja yhdessä tekevät lopulliset ratkaisut. Opiskelijoille oli varattu 10 tuntia kokemustiedonkeruuseen liittyvää tehtävää varten. Opiskelijaryhmä jakautui opettajan johdolla 2 – 3 hengen työskentelyryhmiin, joissa he suunnittelivat ja jalkautuivat yhdistyksiin.

Yhteinen valmisteluajamme opiskelijoiden kanssa oli liian lyhyt ja useat kysymykset jäivät ilmaan. Lisätunteja opetuksen aikana ei ollut mahdollista käyttää, joten sanoimme opiskelijoille, että he voivat olla meihin yhteydessä ja tulla käymään, niin annamme mielellämme lisää ohjeistusta ja neuvoa. Kukaan opiskelija ei ottanut yhteyttä, eikä sopinut

kanssamme tapaamista. Opiskelijat työstivät pilottia oppilaitoksessa ja vastaava opettaja laittoi meille tiedon ketkä menevät mihinkin yhdistykseen.

Olimme kertoneet opiskelijoille, että ennen kuin lähtevät yhdistyksiin, niin haluamme nähdä menetelmät ja kysymykset, jotta voimme tarkistaa, että ollaan oikeilla jäljillä ja tarkoituksenmukaisilla kysymyksillä liikkeellä. Osa opiskelijoista ottikin nopeasti yhteyttä yhdistykseen ja sopivat tapaamisen. Ennen tapaamista he laittoivat meillä kysymyslomakkeet ja menetelmät kommenteille ja hyväksyttäväksi. Kommunikoimme opiskelijoiden kanssa sähköpostitse ja se koettiin jouhevaksi tavaksi toimia. Osa opiskelijoista ei ollut meihin yhteydessä, vaan menivät tapaamaan yhdistysihmisiä omatoimisesti. Osalle opiskelijoista piti laittaa muistutuksia, että olettehan ottaneet yhteyttä, kun yhdistykset asiaa jo tiedustelivat.

Toinen opiskelijaryhmän kokeilu ei harmillisesti toteutunut, kun opetus annettiin lopulta etänä, eikä yksittäisillä opiskelijoilla ollut kiinnostusta ottaa tämän tyyppistä tehtävää vastaan. Kaiksi opiskelijaa ilmoittautui ensin, mutta kun kuulivat millaisesta tehtävästä oli kyse, niin kertoivat, että pääsevät helpommalla olemassa olevan tehtävän tekemisellä.

Pilotin loppuun saattaminen edellytti myös muutamien opiskelijaryhmien kiirehtimistä ja muistuttamista, jotta kaikista yhdistysvierailuista saatiin kooste ja tuotos hankkeen käyttöön. Yhden ryhmän koostetta ei ole pystytty hyödyntämään, sillä sitä ei ole toimitettu sellaisessa muodossa, joka olisi ollut hyödynnettävissä.

4.2 Prosessikuvaukset

Opiskelijat ohjeistettiin dokumentoimaan tiedonkeruun mahdollisimman monin tavoin ja käyttämään erilaisia menetelmiä, jotta saisimme jatkoa ajatellen hyvää analysointimateriaalia. Lisäksi heitä pyydettiin kuvaamaan koko tiedonkeruu prosessia kirjallisesti, jotta saisimme toteutuksesta myös rakentavaa palautetta hyödynnettäväksi jatkoa varten.

Lähes jokainen ryhmä antoi kirjallisen kuvauksen koko prosessista. Kolme ryhmää jätti palauttamatta prosessikuvauksen. Yleensä prosessikuvaukset olivat lyhyet, mutta siitä huolimatta niistä sai hyvää tietoa toteutuksen näkökulmasta. Prosessikuvauksissa ryhmät olivat kuvanneet ensin tiedon antamisen ja yhteydenoton yhdistykseen, menetelmän valinnan sekä itse toteutuksen ja analysoinnin.

Prosessikuvauksissa tuli esille, että hanketyöntekijöiden ja opiskelijoiden tapaaminen oli liian lyhyt ja tehtäväksi anto ei ollut tarpeeksi seikkaperäinen. Opiskelijoille oli jäänyt paljon kysymyksiä, joihin he eivät kuitenkaan hakeneet tarkennusta hanketyöntekijöiltä. Koska hanketyöntekijöille myös kokemustiedonkeruu oli uusi asia, niin seikkaperäistä ja valmista mallia ei ollut tarjolla. Pilotin tavoitteena olikin antaa kokemus kokemustiedonkeruusta, jotta tiedonkeruuta voidaan jatkossa tehdä tavoitteellisemmin ja ennakoida käytettävät menetelmät kohderyhmä huomioiden. Valmiita vastauksia ja toimintamalleja ei ollut antaa ohjeistusvaiheessa ja siihen nähden opiskelijat selvisivät varsin mallikkaasti.

4.3 Palaute kokeiluun osallistuneilta yhdistyksiltä

Yhdistykset, joihin opiskelijat olivat yhteydessä, antoivat palautetta yhteydenotosta ja tiedonkeruun toteuttamisesta koko pilotin ajan. Osa opiskelijoista oli hoitanut tehtävän erinomaisesti, nopeasti ja tehokkaasti. Heidän raportit ja yhteenvedot pilotista olivat myös helposti hyödynnettävissä. Osalla opiskelijoiden yhteydenotot olivat olleet hyvinkin epävarmoja, epätarkkoja ja kysymyksiä täynnä. Myös raportit ja dokumentit olivat eritasoisia ja niiden hyödynnettävyys joltain osin heikkoa.

Tammikuussa 2017 Nuorten elinkaariverkoston kokouksessa käytiin palautekeskustelua koskettaen kokemustiedon keruupilottia. Yhdistykset olivat saaneet marras- joulukuussa kaiken materiaalin liittyen heidän oman yhdistyksen tiedonkeruuseen siinä muodossa, jonka opiskelijat olivat palauttaneet hanketyöntekijöille. Yleisesti kokeiluun oltiin tyytyväisiä ja saatuja tietoja koettiin pystyvän hyödyntämään oman toiminnan kehittämisessä.

Usean yhdistyksen toimesta todettiin, että opiskelijat olivat antaneet sellaisen käsityksen, ettei heillä ollut riittäviä tietoja siitä, mitä heiltä odotettiin. NEO verkoston jäsen oli kuitenkin itse tietoinen asiasta ja oli osannut neuvoa opiskelijoita. Lisäksi osa yhdistyksistä oli joutunut muuttamaan omaa aikataulua, sillä opiskelijat eivät olleet pysyneet suunnitellussa aikataulussa. Osa yhdistyksistä kertoi yhteydenottojen olleen päinvastaisia ja koko prosessin kulkeneen erittäin hyvin ja jouhevasti. Yksi yhdistys huomasi saatuaan materiaalin, että olisi ollut tärkeää olla myös itse paikalla, jotta nuorilla olisi ollut myös tuttuja aikuisia paikalla. Kyseisen yhdistyksen yhteyshenkilö oli myös tyytyväinen saamaansa ryhmän tekemään raporttiin.

Osa yhdistyksiä kertoi pystyvänsä hyödyntämään saatuja tietoja hyvin ja saatu tieto on riittävän tarkkaa oman toiminnan kehittämiseen. Myös yhdistyksen johtokunnan jäsenet olivat olleet tyytyväisiä saatuihin tulokseen. Myös toinen yhdistys kertoi pystyvänsä hyödyntämään saatua tietoa omassa raportissaan rahoittajille. Toiselle yhdistykselle kysely ei tuonut juurikaan lisäarvoa ja he miettivät, että heidän kohdalla paremmin olisi ehkä toiminut toisenlainen tiedonkeruumenetelmä. Näiden asioiden vuoksi onkin hienoa, että pilotissa saatiin kokeiltua monia eri menetelmiä eri kohderyhmille. Parhaimman tuloksen saavuttamiseksi on hyvä pohtia tavoitetta, kohderyhmää, menetelmää, tilaa ja aikaa.

Jokainen mukana ollut yhdistys on kiinnostunut kehittämään järjestöjen tiedontuotantoa jatkossakin. Tähän kehittämistyöhön tarvitaan vielä monia muitakin tahoja, mutta pilotin avulla nyt saatiin merkittävä kokemus, josta kehittämistyötä voidaan viedä eteenpäin.

4.4 Opiskelijat tärkeä voimavara

Yhteistyö oppilaitoksen kanssa on monelle toiminnalle elintärkeä. Monilla yhteisöillä jäisi toiminnallinen tuottaminen huomattavasti vähäisemmäksi, jos ei olisi oppilaitosten kanssa tehtävää yhteistyötä. Myös Majakan ja Hyvinvointia yhteistyöllä Meri-Lapissa hankkeen kokemustiedonkeruu olisi jäänyt toteutumatta, jos tämä arvokas yhteistyö ei olisi ollut mahdollista.

Kuten kaikissa työssä on työsuunnittelu erittäin tärkeässä asemassa. Myös tässä tiedonkeruussa sen merkitys nousi esille. Pilotista saatu kokemus oli erinomainen ja siitä saatiin erittäin hyvää ja tärkeää tietoa, jotta jatkossa tiedonkeruussa onnistutaan entistä paremmin. Jotta asiaan voidaan perehtyä myös oppilaitoksen puolelta, on opiskelijoille varattava riittävä tuntimäärä tehtävän suorittamiseen. Tämän pilotin aikana 10 tuntia itsenäisesti tehtävän työmäärä ei ilmeisemmin ollut riittävä, sillä osa toiminnoista ja suunnitelluista asioista jäi toteutumatta.

5 YHTEENVETO

Kokemustiedonkeruu saatiin toteutettua nopealla aikataululla ja siihen koko Nuorten elinkaariverkosto on tyytyväinen. Ajatus syntyi myöhään keväällä 2016 ja syksyllä tiedonkeruu jo eteni yhteistyössä Lapin ammattikorkeakoulun kanssa. Syyslomaan eli viikon 42 mennessä olisi alustavan suunnitelman mukaan pitänyt toteutua ns. ensimmäinen aalto ja syysloman jälkeen toinen aalto toisen ryhmän kanssa. Toinen aalto ei toteutunut suunnitellusti, mutta kaikissa yhdistyksissä vierailtiin syksyn 2016 aikana, jotka oli ennakkoon sovittukin.

Pilotin aikana kerättiin paljon tietoa eri muodoissa ja eri menetelmillä. Pilotissa käytettiin tietoisesti erilaisia tiedonkeruumenetelmiä, jotta niiden toimivuudesta saadaan kokemus. Pilotissa oli myös hyvin erilainen kohderyhmä eri yhdistyksissä, joka oli myös suunniteltua, jotta menetelmiä voidaan testata eri-ikäisten keskuudessa. Koska eri ryhmillä käytettiin erilaisia menetelmiä ja lomakkeita, niin saatu tietokin on erilaisessa muodossa. Tällaisessa kokeilussa haasteena on esittää kerätty tieto niin, että se on vertailtavissa. Jatkossa tiedon vertailtavuuteen tulee kiinnittää huomiota.

Nyt kyseessä oli enemmän laadullisen tiedon kerääminen, joka voidaan joltain osin paketoita myös määrälliseen muotoon. Kokeilussa vastaajat saivat itse sanoittaa tunteensa ja mielipiteensä, jolloin vastauksista tuli hyvinkin syvällisiä ja kuvaavia, joiden avulla voidaan tulkita hyvin toiminnan merkitystä yksilötasolla. Toivottavaa on, että kokeilussa mukana olevat yhdistykset voivat hyödyntää tietoa kuvaamaan heidän työn ja toiminnan merkityksellisyyttä omalle kohderyhmälle, rahoittajille sekä toimijoille.

Hankkeen kannalta kokemustiedonkeruu oli merkittävä askel kokeilukulttuurille, johon entistä enemmän yhteiskunnassa rohkaistaan. Hankkeen tavoitteisiin lukeutuu myös hyvinvointitiedon kerääminen osaksi kuntien hyvinvointikertomusta. Pilotin avulla toivomme kuntien huomaavan järjestöissä olevan ja järjestötoiminnan synnyttämän potentiaalin. Toivottavasti nyt hankkeen tuottama tieto voidaan hyödyntää lähitulevaisuuden kehittämistyössä ja hyvinvointitiedon raportoinnissa.